

Dolenjski list

Tednik okrajev Črnomelj, Koč

Lastniki in izdajatelj: Okrajni odbori SZDL Črnomelj, Kočevje in Novo mesto. — Izhaja vsak petek. — Uredniški odbor. — Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25. — Poštni predal 33. — Telefon uredništva in uprave 127. — Tekoči račun pri Mestni hranilnici v Novem mestu 616-H-T-24. — Letna naročnina 480 din, polletna 240 din, četrtletna 120 din. — Tiska Tiskarna »Slovenska poročevalca« v Ljubljani.

OD TEDNA DO TEDNA

Ko je nedavno mali obrtnik iz kairskega predmestja Mahmud Abdel Latif po naročilu vodstva stranke »Muslimanskih bratov« na mitingu v Kairu osemkrat ustrelil na predsednika egiptovske vlade Naserja, si je malokdo predstavljal, kakšne posledice bodo imele atentatorjevi strelci.

Latif je osemkrat ustrelil in vseh osemkrat zgrešil. Polkovnik Naser je ostal živ. Kljub čudovodnosti se je začel odvijati. Latifa so zaprli. Potlej so se začele vrstiti aretacije: petsto voditeljev »Muslimanskih bratov« so poslali za zapaha, med njimi njihovega vrhovnega poglavarja El Hodeibija ter oba voditelja terorističnih oddelkov te organizacije za Egipt in za kairsko področje.

Preiskava je pokazala prese- netljive stvari. »Muslimanski bratje« so hoteli ubiti ne samo Naserja, temveč vse žlane Revolucionarnega sveta, razen tega pa še zapreti 150 funkcionarov, ki so desna roka Revolucionarnega sveta in Naserjeve vlade.

Na državni udar so se dobro pripravili: dva milijona simpatizerjev so imeli, od tega pol milijona organiziranih članov, na razpolago so imeli okrog 25 milijonov dolarjev skladišče orožja, zaupnike v vojski...

Toda Naser ni opravi pred dvema letoma samo s Farukom in njegovo kilko, znal je stopiti na prste tudi »Muslimanskim bratom«. Zaroto so zatrli. Mnogi niso podprle verskih fanatikov iz vrst »Muslimanskih bratov« ampak Revolucionarni svet, Naserja in njegove. O tem priča zlasti izjava egiptovskih sindikatov, ki so decela podprli vladne ukrepe.

Ob zaključku obračuna so strmoglavili tudi predsednika republike generala Nagiba. Dokazali so mu, da je ne samo pred leti zagovarjal dejavnost »Muslimanskih bratov«, temveč je bil tudi zdaj povezan z njimi in soglašal z njihovimi naporovanjem anglo-egiptovskega sporazuma o Sueskem prekopu, ki ga je sklenila Naserjeva vlada.

Sprito vsega tega je treba poudariti: Naser je nedvomno najnaprednejši državnik, kar jih je bilo v zadnjih desetletjih na krmilu egiptovske države. Glede Suez je dosegel pomembno zmago. Prvi je bil, ki je začel deliti kmetom velepovestniško zemljo. Toda to so šele začetki. Da pa bi Egipt napredoval, mora dokončno likvidirati zaroto verskega fanatizma. Tega pa ne bo mogoče storiti, če ne bo rešil malega egiptovskega človeka skrajne bede, v kateri živi. Zato pomeni Naserjev udarec po »Muslimanskih bratih« vendarle samo konec začetka egiptovske revolucije.

Preteklo soboto je SZ poslala noto 23 evropskim državam. V njej je predlagala, naj bi se 29. novembra v Moskvi ali Parizu sestali predstavniki vseh teh držav, pa tudi ZDA in Kitajske. Na konferenci bi razpravljali o ustanovitvi sistema evropske kolektivne varnosti.

Na Zahodu je sodba o tej noti skoraj soglasno takšna: njen cilj je, preprečiti potrditev pariških in londonskih sporazumov, ki jih je podpisalo devet držav. V bistvu gre pri tem za proglašenje suverenosti Zahodne Nemčije, za njeno oborožitev in vključitev v Zahodno evropsko zvezo, oziroma Atlantski pakt. Zato sodijo na Zahodu, da je treba najprej počakati, da parlament odobre te sporazume, potlej pa bi se morebiti dalo s SZ meniti o splošni evropski konferenci, prej pa ne.

Le nemški socialni demokrati so drugačni misli. Ti sodijo, da bi konferenca o evropski varnosti, kakršno predlaga SZ, olajšala združitev Nemčije, čeprav poudarjajo, da ima Moskva seveda pri tem svoje račune, ko zahteva to združitev, zahodne države pa spet svoje.

Pred prvim občinskim praznikom v Metliki

Spored prireditev:

- 20. nov. ob 20. uri nastop pevskega zbora »Svoboda« iz Kamnika
- 21. nov. ob 20. uri koncert metliške godbe
- 23. nov. ob 19.30 uri kino-predstava
- 24. nov. ob 19.30 uri kino-predstava
- 25. nov. ob 15. uri na Suhorju svečano zborovanje in odkritje plošče padlim borcem
 - ob 20. uri v Metliki telovadna akademija
- 26. nov. ob 6. uri budnica
 - ob 9. uri svečana seja LOMO Metlika
 - ob 10. uri zborovanje in odkritje spominskih plošč in spomenika »Belokranjskega borca« na trgu v Metliki
 - ob 20. uri Finžgar: »Veriga« (KUD »Janez Marentič«)

Ves teden je odprt Belokranjski muzej in Razstava partizansko fotografije.

Prve priprave za formiranje komun v novomeškem okraju

Pri okrajnem odboru SZDL Novo mesto je bil pred kratkim imenovan posebni odbor, ki bo začel zbirati posebne podatke za osnovanje komun v okraju. Tudi v kočevskem in črnomeljskem okraju veliko razpravljajo o komunah ter o konkretnih predlogih za njihovo število, o teritorialnem obsegu posamezne komune in drugem. Vse kaže, da bomo imeli tudi na Dolenjskem komune zelo verjetno že prihodnje leto.

O komunah se pri nas že nekaj časa obširno razpravljajo, v posameznih okrajih z močnejšim gospodarstvom pa so jih že začeli oblikovati. O pomenu komun v naši današnji stvarnosti, ki narekuje nastanek komun, smo mi že veliko pisali in posredovali bralcem osnovne misli naših vodilnih ljudi o komunah. Vendar razprave na nekaterih sestankih in konferencah kažejo, da ljudem le še ni povsem jasno, zakaj gre. Seveda so se pojavili pri tem tudi stari »preizkušeni« mojstri potvorb, ki tolažijo že samo besedo komun, tako kot ustreza njihovim ciljem. Besedo komunna so gladko raztegnili na komunizem in s tem, češ sedaj pa gremo v komunizem, begajo nevedne ljudi prav tako, kot so jih v času, ko smo začeli graditi združne domove iz govoricami, da bomo imeli v njih skupne kotle za hrano in celo skupne postelje. O vrednosti takih izmišljotin, pa tudi drugih, so se naši ljudje lahko temeljito prepričali, da so brez vsake cene, toda s točno določenim ciljem njihovih

avtorjev. Tako je tudi s takim tolaženjem komun.

Beseda komunna ni nič drugega, kot z drugo besedo občina, v organizacijskem smislu pa pomeni določeno, zaokroženo gospodarsko samoupravno enoto. Prav zato ni mogoče nikjer naprej določiti, koliko prebivalcev bo štela bodoča komunna in kako velik obseg bo imela, ker je na koncu konca združenje občin v komunne le stvar hotenja prebivalcev teh občin, da si hočejo ustvariti skupno komunno.

Mi pri nas ves čas govorimo o decentralizaciji državne uprave in odmiranju države kot posebnega organa upravljanja ter postopnem prenašanju upravnih poslov na vedno širši krog državljanov. To decentralizacijo mi tudi že več let izvajamo, sporedno z razvojem našega gospodarstva. Ta gospodarski razvoj in dosežena stopnja v graditvi socializma, narekujejo ustanovitev komun kot nadaljnji krepak korak na poti prenašanja upravnih poslov neposredno na državljane, kajti sedanje oblike družbene uprave postajajo ovira hitrejšega razvoja pri nas.

Komune bodo nadomestile sedanje občine, zveze komun pa sedanje okraje. Seveda bodo tako komunne kot zveze komun po teritorialnem obsegu znatno večje kot so dosedanje občine in okraje. Prav tako bo njihova vloga v družbenem upravljanju mnogo širša. In ravno v tem je tudi njihov smisel in pomen. Komunna bo samostojna upravna enotica, ki bo reševala vsa gospodarska, kulturno pro-

svetna, zdravstveno socialna in druga vprašanja določene- ga področja povsem samostojno, zveza komunna pa bo reševala le tista skupna vprašanja, ki jih ne more rešiti posamezna komunna (N. pr. večje bolnišnice ali bolnišnične sploh, bodo morale biti pod upravo zveze komun, ker vsaka komunna ne bo mogla imeti svoje bolnišnice.) Jasno, da se tu postavlja vprašanje ekonomske moči posamezne komunne. Prav to vprašanje je bilo vzrok prvotnega predloga, naj bi najprej ustanovili komunne v takih središčih, ki imajo dovolj močno gospodarsko podlago. Ker pa bi to pomenilo dvojni sistem državne uprave v republiki, je bil ta prvotni predlog zavrnjen. Na mesto tega je sedaj na osnovi širokih razprav sklenjeno, da je treba osnovati komunne hkrati v celi Sloveniji. Ta zaključek je tudi vzrok, da smo začeli na Dolenjskem resneje razpravljati o komunah in se pripravljati nanje. Vprašanje pasivnosti posameznih komun se bo verjetno reševalo tako, da bo zveza komun razpolagala z določenim odstotkom dohodkov komun za uravnoteženje proračuna gospodarsko pasivnih.

Se eno vprašanje je, ki naše nevedne ljudi bega, in to je sedež komunne, ki za to mnogo gotovo bolj oddaljen kot je bil sedež občin. Toda, ta strah je brez osnove. Vsaka komunna bo imela na sedežih sedanjih občin, ali pa v večjih krajih (kje bodo, je skrb samih prebivalcev) svoje izpostave ali manjše urade; tu bodo državljani lahko opravili vse tiste manjše posle, ki so jih sedaj opravili na občinah.

Sodeč po dosedanjih razgovorih, predlogih in razpravah, bodo na območju novomeškega okraja verjetno štiri komunne. Skočevska in šentjernejska dolina ena komunna, druga bi obsegala v glavnem bivši okraj Trebnje, tretja področje Suhe krajine in Dolenjskih Toplic, četrta pa območje Novega mesta z okolico ter podgorjanskim sektorjem. Tako razdelitev je sedaj le še najbolj verjetna domneva, končno razmejitve bo dala razprava s prebivalci in raznimi gospodarskimi, kulturnimi, prometnimi in drugimi pokazatelji, ki jih sedaj zbira posebna komisija. Dolžnost vseh je, da ji pri tej navedse zapleteni in odgovorni nalogi pomagamo.

Dolenjska je dobila farmacevtski laboratorij

Prejšnji teden je Dolenjska dobila novo podjetje — v Novem mestu so izročili svojemu imenu farmacevtski laboratorij »Krkca«, prvi v Sloveniji in četrto tovrstno podjetje v državi.

Moderni obrat, ki je velika pridobitev za Dolenjsko, so si ob začetku redne proizvodnje zdravil ogledali zastopniki ljudske oblasti, političnih organizacij ter zastopniki sorodnih podjetij v državi, tako sekretar okrajnega komiteja Franc Pir-

kovič, predsednik OLO Viktor Zupančič, direktor Kemofarmacije v Ljubljani magister Rupert, direktor »Medikea« iz Zagreba tov. Supilo, direktor »Zdrboleka« iz Beograda magister Tomič in drugi.

Novo podjetje je nastalo v zelo kratkem času; po izjavi strokovnjakov je najmoderneje opremljeno, brezhibno urejeno v prav vsakem oziru. Farmacevtski laboratorij »Krkca« bo izdeloval več vrst zdravil, že sedaj, na začetku, jih izdeluje 20 vrst. S prvo pošiljko zdravil, ki so jo poslali na trg, so cene nekaterim zdravilom znižali za 10 odstotkov. Kolektiv si bo prizadeval, da bodo zdravila »Krkca« čim bolj kvalitetna in čim cenejša.

Ta laboratorij je vsakakor uspešen začetek za industrijski razvoj tovarne zdravil v Novem mestu. Za njegov nastanek in ureditev ima največ zasluga magister farmacije Boris Andrijašič, predsednik mestne občine Novo mesto.

Na državni praznik 29. novembra bo izročen svojemu imenu eden najlepših dijaških domov v Sloveniji — Dijaški dom Boris Kidriča v Črnomlju

Ob 50 letnici arhitekta Marjana Mušiča

16. novembra 1954 je dopolnil petdeset let naš novomeški rojak arhitekt Marjan Mušič. Vsak Novomeščan pozna visokoraslega moža, ki pogosto obiskuje novomeška gradbišča, ali pa ob mehki luči večernega neba hodi po novomeških ulicah in z ostrim očesom arhitekta in toplim žarom umetnika v mislih luči zamernarjene in iznakažene, pa čeprav še tako skromne lepote stavbnih gmot, niš ali celo ulic našega mesta. Arhitekta Mušiča poznajo delavci in zidarji, poznajo ga gradbeniki, ki delajo po njegovih načrtih in navodilih. Prav posebno pa pa poznajo in cenijo vsi, ki jim je skrb za napredek in lepoto našega mesta ne samo uradna dolžnost, ampak tudi zadeva srca. Saj najdejo vedno in ob vsakem času pri našem rojaku vso iskreno in vestransko pomoč pri reševanju mnogih ne ravno lahkih regulacijskih in urbanističnih problemov našega mesta. Zato je prav, da se ga naše mesto ob njegovem življenjskem prazniku spomni in mu iskreno čestita.

Rojen je bil Marjan Mušič v Kandiji in je oso svojo mladost preživel ob Krki, sredi dolenjske pokrajine. Po končani gimnaziji se je pri mojstru Plečniku posvetil študiju arhitekture in po diplomi delal kot arhitekt med drugim tudi v Splitu, Mariboru in Ljubljani. Po osvoboditvi je bil kmalu poklican na vseučiliško stolico fakultete za arhitekturo v Ljubljani. V teh nekaj skopih potezah znanje življenjske poti arhitekta Mušiča pa je skrito toliko dela in ljubezni, borb in uspehov, da jih v takem prigodnem članku, katerega raj nam jubiliant ne šteje v zlo, ni mogoče zajeti.

Kdor bi podrobneje motril delo Marjana Mušiča, bi brez dvoma dognal, da je v srčiki njegovih snovanj, v jedru njegovega dela globoko neke vrčane ljubezen do mesta in okolja, v katerem se je rodil in dorasčal, v katerem so izzvenele prve sanje mladega fanta, za lepoto močno zavzetega fanta. Daleč od vsakdanjega lokalpatriotizma je njegova zavzetost za rodno mesto, vsa podobna mladi ljubezni, ki nikoli ne onemli.

Prvič je naš petdesetletnik opozoril nase v Novem mestu v letih po prvi svetovni vojni. Na kolskih klopeh naše gimnazije smo se takrat srečevali mladi gimnazijci in z nekaj let starejšimi tovariši, ki so jih še ostro zresnili težki meseci in leta, preživeti v vseh grozotah strelskih jarkov. V pomladi 1919 so se vračali za daljši ali krajši čas tudi oni, ki jih je vojna matura že iztrgala srednji šoli. Razumljivo, da je takrat vrel v vseh teh mladih glavah. Bil je to čas Mirana Jarca, Antona Podbevška, Božidarja Jakca in drugih. V Novem mestu, kjer

tudi vprašanje obnove in ureditve mesta sploh, je prišel čas za poseg arhitekta Mušiča v oblikovanje zunanega lica središča Dolenjske. Vrača se v svoje rodno mesto z vsemi bogatimi izkušnjami in dragocenim znanjem, ki ga je še izostrila in obogatila vrsta študijskih potovanj v inozemstvo. Z očesom umetnika je vpiljal vase lepote stvaritve starih mojstrov, z razumom znanstvenika je analiziral njih delo in tako ustvarjal tisto svojo notranjo silo, ki s pravim občutjem in sigurno roko pristopa tudi k najbolj delikatnim problemom urejanja mesta, danega okolja ali arhitekturne gmote tako, da jim ostane ves historični in lepotni značaj ali ga znova oživi, obenem pa ga prilagodi zahtevam sodobnosti.

Prvo Mušičevo delo v Novem mestu po osvoboditvi je bila ureditev fasade nekdanje Fichtenauove hiše na Glavnem trgu, kateri je vrnil nekdanjo monumentalnost stare meščanske hiše. V raznovidnem mnenju o rešitvi ožine na Vratih je z resnično prefinjenim čutom ustvaril okolje, ki je do danes nedvomno najlepši mestni predel in je s plastično dopolnitvijo spomenikov in spominskih plošč ves poseben spominu na osvobodilni boj našega naroda. Staro in zanemarejeno poslopje nekdanje Križatijske je po njegovih zasnovah postalo dostojen dom Dolenjskega muzeja in predstavlja obenem vzorec pravilne spomeniškovarstvene obnove skoraj 400 let stare stavbe. Študijska knjižnica more le arhitektu Mušiču čestitati hvvalo za ureditev njegovega poslopja na Vratih, ki je eno med pomembnimi reprezentativnimi stavbami mesta. In prav za petdesetletnico se dovršujejo dela na dosedaj naši največji stavbi, grajeni oziroma obnovljeni po njegovih načrtih. Na Glavnem trgu je vstal iz razvalin nekdanji stari in kasneje večkrat prezidani Stiški dvorec, poleg njega pa poslopje Narodne banke, delo njegovega prijatelja arhitekta Treznja.

Tako kot te vidne stavbe v našem mestu pa je važno in pomembno tudi delo, ki ga v svojem ateleju opravlja s področnim študijem in pripravljanim načrtom za ureditev celotnega historičnega dela Novega mesta, in ki ga bo mogoče postopoma izvesti šele v vrsti prihodnjih let. Arhitekt Mušič je obenem glavni svetovalec pri vseh naših spomeniškovarstvenih problemih hodisi na Dolenjskem, kot pri Zahodu za spomeniško varstvo v Ljubljani.

Draci Marjan! Ne zamahi mi teh nekaj vrstic, ki še daleč ne zajemajo vsega, kar bi s Tvojim delom v zvezi bilo treba povedati. So le bolj prijetalske reminiscence. Saj veš, kako je, če srečaš prijatelja iz mladih dni, na mu čestitaš k petdesetemu rojstnemu dnevu. Tako je, kot da bi se zavrli v tolmun, v katerem žari še vsa bleščava mladost let, nad njim na se že nosi otožni trk časovskih ptic. Pa ne takih zvonov, prijatelji! Da bi še dolgo bil ohranjen ves Tvoj mladi žar in vsa velika močnost Tvojih zrelih let, tudi v korist našega mesta. Ti voščimo vsi Tvoji prijatelji.

Iz Predgrada

7. novembra je bil sestanek članov ZK in ostalih množičnih organizacij. Sestanka sta se udeležila tudi predsednik OLO tov. Belopavlovič. Podpredsednik se je prijavil k besedi in podal zunanepolitični pregled. Ker so poslušalce zanimali zlasti zadnji dosežki v zvezi s Trstom in odnosom naše države s Sovjetsko zvezo, je posebej obširno govoril o njih.

IZ NAŠIH KRAJEV

Spet ena volkulja manj

Volčja nadlega je najhujše zlo naših lovišč, pa tudi domačih živali. Ni jih veliko pri nas, vendar je škoda po njih precejšnja. Je pa ta zverjad prebrisana in jo je težko dobiti pred cev.

Ze kak mesec dni so volkovi čisto po mesarsko gospodarili na sektorju med Dol. Toplicami in Uršnimi seli ter v okolici do Radohe. Med drugim so odnesli in seveda raztrgali na Uršnih selih in Lazih kar 7 psov, od teh dva lovška. Celo po priklenjene pse so prihajali v vas in ljudje so se že resno bali, da ne bodo napadli tudi otroke. Lovci se s psi skoraj niso upali na brakod, saj niso

vedeli, če se po pes še vrnili z grobovja. Seveda jim to ni bilo povšeči, zlasti ker so dobili v revirju vedno več raztrganih srn, toda roparji so se jim spretno izmikali.

12. novembra zjutraj pa se je lovca Janezu Bučarju iz Brusinca le nasmehnila lovška sreča. Pri čakanju v lovišču mu je prišla pred cev stara volkulja in Bučarjev strel ji je za vedno preprečil mrharski posej. Bučarju čestitamo k dobremu pogledu in mu želimo še več takih.

V.F.

Tekmovanje strelske družine v Trebnjem

Strelska družina v Trebnjem je za konec strelske sezone organizirala 31. oktobra in 1. novembra prvenstvo v streljanju. Tekmovali so skoraj vsi člani družine in sicer iz vseh treh stavov. Zmagal je Tone Glogovšek, ki je dosegel 70% možnih točk. Sledili so mu: Poldi Rebernik, Nace Bukovec, Slavko Petrovič, Nace Gabrič itd. Tekmovanje je bilo izbirno. Deset najboljših strelcev se bo v kratkem pomerilo za naslov strelskega prvaka v Trebnjem.

V nedeljo 7. novembra sta

strelska družina in Partizan priredila patrolno tekmovanje s streljanjem. Tekmovalo je sedem patrolj: Partizan — člani in mladinci — LMS, strelska družina, Ljudska mladiča, Zveza borcev in dijaki nižje gimnazije. Tekmovalna proga je bila dolga 3 km s 500 metrov vzpona. Strelšče je bilo vzorno urejeno, organizacija tekmovalna prav dobra. Najbolj poštovovalna je bila patrolja ZB, ki so jo sestavljali stari partizani (Nace Sila, Nace Slak in Franc Zidar).

Tekmovanje je privabilo na start precej gledalcev, ki so z zanimanjem opazovali ogorčene borbe patrolj. Nerazumljivo pa je, zakaj nista poslali na tekmovanje svojih patrolj organizacij rezervnih oficirjev in predvojaške vzgoje.

Strelska družina in Partizan nameravata prirediti podobno tekmovanje v čast Dneva armade, na katerega bosta povabila patrolje vseh sosednjih občin in organizacij. N.B.

Huda burja zaradi „zadružne harmonike“ v Straži

Med prispevki v 44. številki Dolenjskega lista je bila v »Drobtinah iz Dolenjske Popotne malhe« omenjena tudi harmonika, ki naj bi jo kupili v Straži iz fonda knjižniške zadruge. Ta objava je zbudila v Straži in okolici obilo hude burje in za čudo — največ pri »Svobodšaših«. Ti imajo res harmoniko, ki jo so kupili letos. Sami pišejo sedaj, da je stvar sledeča:

Kmetijska zadruga je iz svojega dohodka res dodelila 200.000 din v kulturne namene in to poleg zneska 1.200.000 din, ki ga je namenila za pospeševanje kmetijstva. Fond za kulturno prosvetno dejavnost je bil namenjen kot podpora prosvetnim organizacijam, za ureditev dvorane, odra, knjižnice in pod. Iz tega zneska so dobila razna društva kot Partizan, gasilci in Svoboda razne manjše podpore. Svoboda je dobila 21.468 din za nakup knjig, objavljenih pa ima še 30.000 kot podporo glasbeni sekciji. Za to sekcijo so res kupili letos harmoniko, ki pa ni stala kot navajajo »bajno« vsoto

100.000, pač pa »samo« 80.000 din! Denar, ne je za harmoniko, pač pa tudi tamburaške instrumente, so dobili od Glavnega odbora Svobode in Ljubljani in sveta za prosveto OLO Novo mesto. Harmonika jim je nujno potrebna, ker nimajo klavirja, imajo pa več pevskih zborov in tamburaški zbor. Prav tako jim služi pri raznih prireditvah in telovadnih nastopih. Poleg tega tudi Svoboda brezplačen glasbeni pouk članom in nečlanom.

Podatke za omenjeno navedbo v »Popotni malhi« je »Popotni Janez« dobil iz razprave na občnem zboru Ljudske tehnike okraja Novo mesto, kjer je delegat Straže navedel, da se brezuspešno bori za to, da bi lahko počeval knjižniške predmete na šoli v Vavti vasi. Prav tako da so se borili, da bi ta fond 200.000 din porabili za dvig kmetijstva, pa v upravnem odboru posamezni člani zato niso imeli razumevanja in so raje dali denar — oziroma del tega denarja — za nakup harmonike.

Zaradi prostora smo morali zadržati nekaterim dopisnikom šaha (Kočevje) tekst zelo krajšati. Naj nam pošljejo skupno poročilo o šah. udeleževanju pri njih. — Uredništvo.

Razdijvna Krka

Krka, ki se vsa tiha in sanjavo vije okrog Novega mesta, je v zadnjem kratkotrajnem deževju zelo narasla in postala kaj nevarna. Njeni umazani valovi so drli z vso silo, preplavili bregove in odnašali s seboj ogromne količine lesa in izruvanih dreves. V enem samem dnevu je narasla en meter in 80 cm nad normalo.

Kakor v letošnji spomlad, ko je pretela Krka, da razruši leseni most pri Ragovem logu, je tudi sedaj bila resna nevarnost za oba lesena mostiča, ki vežeta desni breg z levim, ter za most v Otocju. Voda je namreč poplavila ves prostor na kopalniški prav do kopalniške stavbe in je že trgala 50 m dolgi tekmovalni plavalni bazen v zadnjem trenutku so ga gasilci rešili in privezali z močnimi vrvmi na poslopje blagajne ob vhodu na kopalnišče.

Ce bi bila voda ta bazen odtrgala in splavila naprej, bi bila prav gotovo podrla vse tri lesene mostove.

Skupnem naporu gasilcev, ki so rešili bazen in mestnim delavcem, ki so ves dan in vso noč stražili na mostu in z dolgimi kavlji usmerjevali plavajoče lesovje, se je zahvaliti, da so mostovi nepoškodovani.

Gasilski kotichek Piodna konferenca v Dol. Toplicah

V nedeljo, 14. novembra je bila konferenca poveljujočega kadra v Dol. Toplicah za sektor Žužemberk in Toplice. Ta konferenca je imela namen, da obnovi in poži delo v prostovoljnem gasilstvu, kakor tudi, da poskrbi za dobro organizirano požarne varnosti in preventivne službe. Določeni so bili za posamezna društva požarni rajoni, v kolikor to še ni bilo urejeno in izvedena kategorizacija društev, kar predstavlja veliko olajšavo in izboljšanje dela posameznih društev, s tem pa večjo odgovornost kakor do sedaj. Obravnavani so bili različni problemi in vprašanja, ki stojijo pred nami, katere je gasilski inšpektor tov. Buh dobro preučil in podal lepe smernice za bodoče delo.

Vsi navzoči zastopniki društev so sprejeli sklep, da bodo v zimskih mesecih prirejali strokovne tečajne, na koncu pa bodo opravili izpite za izprašane gasilce. Tako in slične sklope bi morali sprejeti na vseh konferencah, ki se bodo ali pa so že bile v našem okraju ter jih tudi res uresničiti.

OGZ Novo mesto

SPORT IN TELESNA VZGOJA

Reprezentanca Novega mesta

V okviru proslave občinskega praznika Novega mesta so šahisti pripravili dvoboj reprezentanc JLA in Novega mesta na 16 deskah. Doslej je zmagala reprezentanca JLA, zato je bila želja Novomeščanov, da se tokrat masšujejo za prejšnje poraze. V obeh reprezentancah so nastopili nekateri boljši šahisti, na prvi deski pa prvokategorijnik Miljančič (JLA) proti Hofu (N.m.). Po finalni borbi se je glavna partija končala z zmago vojaka Miljančiča, celoten dvoboj pa z zmago Novega mesta 9:7. Fink je remiziral, Brkič Slavko in Milan pa sta premagala dva vojaka drugo

Slaba disciplina pri najboljših

Pri okrajnem prvenstvu se je pokazala slaba disciplina naših najboljših šahistov, ki se tekmovalna niso hoteli udeležiti in je bilo vprašanje, če bo reprezentanca sploh lahko odpotovala v Celje. Medtem ko sta Sila in Hof izostala opravljeno, sta Škeri in Škeri izostala iz neopravičljivih vzrokov. Oba sta kršila društveno disciplino, zato ju je disciplinski odbor kaznoval. Šitar, ki je izjavil, da iz principa ni nastopi za društvo in ker se je pri zaslišanju vedel nedisciplinarno, je bil kaznovan s šest mesecev prepovedi nastopanja na vseh šahovskih tekmovaljih. Škeri je zaradi prvega takega primera dobil izložitveno kazno — tri mesece sušenja.

kategorijnika. Razen Finka je remiziral še Kump Peter, zmagali pa so še Skrabl, Verbič, Popovič, Kačunič, Kotnik in Jovovič. Navzlic majhnemu številu partij je revanž novomeške reprezentance popolnoma uspel.

TELOVADNA AKADEMIJA V NOVEM MESTU

Novomeški telovadci in telovadke se še dalj časa pripravljajo na samostojno telovadno akademijo, s katero se bodo 27. novembra zvečer in 28. dopoldne predstavili javnosti, obenem pa proslavili praznik ustanovitve nove Jugoslavije. Na programu bo tudi vrhunska telovadba, talna in orodna, katero bodo pokazali mednarodni telovadci in telovadke iz Ljubljane.

ŠAH V NOVEM MESTU AVSEC DVAKRAT PRVI

Hof in Popovič so slabše zaigrali in se razvrstili o tretjeja do petega mesta. Končni vrstni red je bil naslednji: Fink 7 točk (izven konkurence), Avsec 6 točk (prvak SD Novo mesto), dr. Golež in major Popovič 5 in pol, Hof 4 in pol, Brkič M., Mihelin in Abramovič 4 točke itd.

Na brzoturnirju za okrajno prvenstvo je presenetil Bilbija iz Sentjerneja, ki je skupaj z Avsecem osvojil okrajno prvenstvo. Z nasokom 7 in pol točk sta zaostala delila prvenstvo pred Šinkom in dr. Goležem. Lep uspeh je dosegel tudi Vitanc, ki se je plaširal takoj za favoriti. Vrstni red okrajnega prvenstva: Avsec in Bilbija 7 in pol, Fink in dr. Golež 7, Vitanc 5, Vodopivec 4, Siede Mihelin, Skrabl, Kenda itd.

Malo sreče v Celju

Oslabljena reprezentanca Novega mesta je v Celju nastopila s štirinajstimi rezervisti. Brkič M., Popovič, Mihelin in Princ. Zmaga v prvem kolu nad Tržičem s 6:2 je kazala, da bo vseeno nekaj uspeha. Z zmagovitim mostvom Ljubljane so dosegli najboljši uspeh od ostalih ekip v skupini (6 in pol : 1 in pol za Ljubljano). Enak poraz je dosegel tudi tretjeplaščani Kranj, čeprav je imel v svojih vrstah mednarodnega mojstra

St. Puca, mojstr. kandidata Cudermana in Zicherla ter vrsto prvokategorijnikov.

V nadaljnjem tekmovalju pa je naše sreča popolnoma zapustila. Dobljene partije so izgubili in čeprav so imeli z Ravnani enak število točk, so se v finalu plaširale Ravne.

V drugi skupini, ki je bila formirana poleg finala, je bila novomeška reprezentanca najboljša, kar dokazujejo zmage nad Radovljico 3:3, Sežano 6:2 itd. Toda spet je prišla smola. V zadnjem kolu so z najslabšim mostvom Tržiča dosegli ne neodločen rezultat 4:4 in prvo mesto je šlo v Radovljico namesto v Novo mesto.

Vrstni red finala: Ljubljana, Maribor, Kranj, Celje, Trbovlje itd. Vrstni red v drugi skupini: Radovljica 28 točk, Novo mesto 25, Hrastnik 24 in pol, Tržič 13 in pol itd. Za osvojevo drugo mesto v tolažni skupini je novomeška reprezentanca dobila knjižno nagrado.

Dve igri - polovični uspeh

V nedeljo je bila v Črnomlju rokometna tekma med slovenskim prvacom RK Svoboda iz Ljubljane in Partizanom Črnomelj. Navzočih je bilo kark 500 gledalcev. Igra je bila prava lepa le v prvem polčasu. Domačini so začeli močno napadati in so vodili z 5:0. Zatem pa so imitativno vzele v roke gosti. S pomočjo grobe igre in sodnika so zmagali 11:9. Črnomeljčani so se pokazali kot solidna ekipa.

V predtekmi je Partizan B Črnomelj premagal Partizana Novo mesto z rezultatom 27:13.

Starim in novim naročnikom
»DOLENSKEGA LISTA«
Kakor doslej, bo tudi letos za naše naročnike
veliko nagradno žrebanje
Prva nagrada: RADIOAPARETI
Pogoj, da boste izžrebani, je: poravnana naročnina za leto 1954
in plačana celoletna ali polletna naročnina za 1955.
DOLENCI, ki še niste naročeni na list, pohitite!

DOLENSKI OBYEŠČALCI

KINO

Kino KRKA Novo mesto

Od 19. do 22. novembra: ameriški barvni film ZDRAVICA NEW ORLEANSU
Od 23. do 25. novembra: argentinski film ZENA MORJA

Potujoči kino Novo mesto

predvaja ameriški film VELIKA REKA
V petek 19. novembra ob 18. uri v Gor. Sušicah
v soboto 20. novembra ob 18. uri v Beli cerkvi
v nedeljo 21. novembra ob 18. uri v Bučki, ob 18. uri v Škocjanu.

Kino Dolenjske Toplice

30. in 21. novembra: ameriški barvni film SMOKY
27. in 28. novembra: jugoslovanski-ameriški film HISA NA OBALI

Kino Črnomelj

Od 18. do 21. novembra: TRUBADUR
23. in 24. novembra: IRENA V ZADREGI

Kino Jadran Kočevje

Od 19. do 21. novembra: angleški film AFRISKA KRALJICA
Od 24. do 25. novembra: angleški film KAPITANOV RAJ

Kino Loški potok

20. in 21. novembra: ameriški film TAJNI TOVOR
27. in 28. novembra: angleški film TRIO

MALI OGLASI

PRODAM tapetiran globok otroški voziček in siv krznen plašč. Naslov pri upravi lista. (450)

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE »PIONIR« NOVO MESTO sprejme takoj strojne mehanika z večletno prakso za nadzor in vodstvo večjih skupin gradbenih strojev (plača po tarifnem pravilniku in terenski dodatek), ter več absolventov ekonomskega tehničnega. Ponudbe z navedbo dosedanjega dela je treba dostaviti Direkciji Novo mesto, Tavčarjeva 12.

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE »PIONIR« Novo mesto kupi več velikih blagajn. Ponudbe z natančno navedbo velikosti in cene dostavi Direkciji, Novo mesto, Tavčarjeva 12.

PRODAM 23.882 kvadr. m gozda v Trebnjem — vas Studence (20 minut od glavne ceste). Ponudbe na naslov: Leban Janez, Drenikova 28, Ljubljana.

Kdor je od Novega mesta do Ločnega jezika sušiče z manjšo vsoto denarja, ga doka v Cadržanah št. 3 — Bela cerkev.

OBRAČUNSKO KNJIGOVODJO.

KINJO z nastopom takoj ali s 1. XII. 1954 sprejemo na našem obratu v Soteski pri Novem mestu. Pogoj: brez prakse popolna srednja šola ali nepopolna srednja šola (4 razrede gimnazije) s 3-letno prakso. V mizešnem in materialnem knjigovodstvu. Ponudbe poslati na naslov »NOVOLES«, Novo mesto.

KMETIJSKO POSESTVO METLIKA

potrebuje za oskrbo goveje živine 3 moške (samske) večje živinorej in možni, lahko so tudi za to sposobne ženske z istimi pogoji. Plača po dogovoru. Prijave poslati na zgoraj naveden naslov.

PODPISANI POLJANEC ALOJZ iz Jurke vasi pri Straži sen izgubil osebno izkaznico. Najditej naj jo vrne na upravo Dolenjskega lista.

Za lepo urejeno planinsko postojanko v Gorjanjcih, ki leži ob dobro oskrbovani dovozni cesti, iskano oženjena oskrbnika. V hiši stanuje tudi logar z družino. Primerno za invalida ali mlajšega upokojenca. Nastop takoj ali pozneje.

Ponudbe na Planinsko društvo v Kostanjevici na Krki.

Vinogradniki in vinogradniška zadruga posestval

Od 1.000 do 2.000 komadov kostonjanjih kolov na rastlino napredno po dogovoru na področju Malin 1 km od kamionske ceste; pripravno za metliško-novomeški vinogradniški okoliš. Pojavnika na upravi lista in Malinah 8 pri Semečju.

Gibanje prebivalstva v Novem mestu

Pretelki teden je bilo rojenih devet dečkov in enajst deklic. — Poročili so se: Valant Franc, uslužbenec iz Novega mesta, in Kranje Tončka, uslužbenka iz Ločnega. Rotače Jože, progovni delavec iz Priateljstva iz Trebnja, in Pekolj Lojzka, serviska iz Novega mesta, Pucelj Jože, šofer, in Strasserger Fani, kuharica, oba iz Novega mesta. Podraj Franc, knjižničar iz Rmanju — dečka, Zlatko Tončka iz Dol. Vrhpolja pri Sentjerneju — dečko, Bečaj Amalija iz Šmarjete — dečko, Grdenč Slavka iz Gor. Karteljevega pri Mirni peči — dečko, MILIČ Marija z Gor. Kamene pri Novem mestu — dečka, Krleža Marija iz Vinjiga vrha pri Beli cerkvi — dečko, Gršič Terezija iz Metlike — dečko, Vrančič Ljubica iz Karlova — dečka, Jakič Anica iz Vinske pri Črnomlju — dečka, Zlatko Tončka iz Dol. Vrhpolja pri Sentjerneju — dečko, Bečaj Amalija iz Šmarjete — dečko, Grdenč Slavka iz Gor. Karteljevega pri Mirni peči — dečko, MILIČ Marija z Gor. Kamene pri Novem mestu — dečka, Krleža Marija iz Vinjiga vrha pri Beli cerkvi — dečka, Berkopec Marija iz Podgore pri Straži — dečko, Sepec Kristina iz Stana pri Mirni — dečka, Popovič Zofija iz Novega mesta — dečko, Slak Justina iz Martinje vasi pri Vel. Loku — dečko, Konestab Milka iz Novega mesta — dečko, Rezelj Ana iz Mirne peči — dečko, Zorica Marija iz Novega mesta — dečka, Srečnim mamcam čestitam!

v Črnomlju

Od 23. oktobra do 13. novembra je bilo rojenih 5 dečkov in 4 deklice. — Poročili so se: Mernik Janez, komercialist iz Lipe, in Kotnik Tončka, uslužbenka iz Šmarjete pri Celju. Jakša Ivan, delavec iz Kota, in Gienpelj Marija, delavka iz Petrove vasi. Kramarčič Ladislav, kmet iz Dol. Pakle in Grin Ana, kmetička delavka iz Mithelje vasi. — Umrla sta Gešelj Jože, kmet, 72 let iz Nakla. Janša Florjan, delavec, 45 let iz Brezja.

v Kočevju

Od 6. do 13. novembra sta bili rojeni 2 dečki in 1 deček. — Poročili so se: Korbar Ignac, vodovodni instalater iz Rudnika in Grzetič Marija, knjižničarka iz Kočevja. Literšmid Stefan, delavec in ljubec Desila, gospodinja, oba iz Koblarjev. Zalič Ignac, delavec in Merc Marija, kuh. po-moščnica, oba iz Kočevja. — Umrla sta: Kováč Helena, 38 let iz Kočevja. Brevec Marija, 69 let iz Kočevja.

Odlitna kvaliteta
Zmerna cena
Ugodno pranje
To so odlike
»PERION«
praška za pranje
finih tkanin

Drobtine iz dolenjske POPOTNE MALHE

čudovito zgradbo, ki bo morda postala turistična privlačnost. Ni daleč od Kočevja do Dolenje vasi in mimogrede so mi znanci ob poti povedali lepe stvari o poslovanju gostilne v tem kraju. Milijonček in še nekaj drobiža je šlo nekam s trehobur za kruhom. No, vsak špas le nekaj časa traja, pa bo morda tudi tega enkrat konec, ko bo kateremu poči lonec, kot pravijo tam v Belči krajini. V Ribnici sem ocenil, da so peki najbolj varčni, skoraj bi rekel skopuški. Zemljice so pa že tako majhne, da jih je revnice hudo sram nasprotni cenam. Najbrž so cene ne zamešale z boljšim kvasom kot zemljice, ali pa so cene domače hčerke, zemljice pa pastorka. Vse sorte sem si mislil, kajti kšeft je kšeft, klobase pa klobase, ko sem jo mahal na občni zbor KZ Jurjevica. Videl sem tam okoli lepo urejene vrtove zadržnikov in prav tako lepo živino, pa sem bil zato toliko bolj paf, ker na občnem zboru predsednika Ži-

vinorejskega in sadjarskega odseka nista imela kaj ziniti. »Mi delamo, odbori in odbori, pa lepo spančkaj«, so mi pojasnili zadržniki. Tem spešim odsekem in menda vsem mrtvim za sto let nazaj in 50 let naprej je najbrž zvonil novošifitski mežnar na dan vseh mrtvih in dolgo časa natezal zvit vrk, kot da jo hoče na vsak način utrgati. V resnici pa je samo meni utrgal del sladkega spanca, pa še marsikomu drugemu tudi.

V Sodražico pa ne grem več brez šlema in viteškega oklepa, tako sem sklenil, kajti tisti njihov narodni običaj mi se nič kaj ne dopade. Kot običajno so se ob mojem prihodu pretrepali fantje, da se je kar kresalo. »Udari, navali«, sem jim še oddalec zaklical in jo brž odkuril nazaj. Sedel sem na kočevskega »brzca« in so odbejalo do Grosuplja, ker je pač tud najbližja zveza z Novim mestom. Vsem, ki hodijo na izpiranje v lednici v bolnišnice ali na klinike povem, da

to ni več potrebno. Ceneje bo, če samo pogledajo v stranišče na železniški postaji Grosuplje, kot sem pogledal jaz. Uspeh je več kot zajamčen.

Na Mirni sem se skoraj do smrti skregal z domačini. Oni so trdili, da je tu LR Slovenija, jaz pa da je LR Hrvaška. Šele ko sem jim pokazal, da imajo pri njih tvornico, v Sloveniji pa imamo povsod le tovarne, so utihnil. Prav tako sem hitro razvozljal uganiko kmetijske zadruge, ker si nikakor ne znojajo pojasniti manjko ogleja. »Na javno tehtnico bi pogledali, pa bi videli, da je s poleni podložena«, sem jim pojasnil, za to kar debelo govoril vprašanje: »Pes ti hlače pameril, vražji Janez, ko si že tako britten, pa nam še povej, zakaj nimamo na križišču proči postaji ljudi?« I, zato, ker nihče ne skrbi za janzoj, sem jim zasolil in brž skočil na vlak za Novo mesto.

Lačen kot pes na lovu, sem jedru skočil v poslovalnico Prehrane v Bršljinu po nekaj dek sira. Pa so me trgovske duše mimogrede ofrnale z 2 do 3 deke sira pri porciji. Komaj sem to odkrjeno malico pospravil, že sem se moral čuditi stanovalcem v hiši »Ke-

ramike«, ker so šli kaj z odprtimi marelami v hišo. »Nič ne čudi«, so mi pojasnili, »pri nas imamo tudi na posteljah odprte dežnike, kadar dežuje, kajti je streha fuč in se nihče ne pobriga, da bi jo popravili. Komaj sem jim do povedal, da niso sami v tej nesreči, saj se tudi stanovalcem nad poslovalnico »Konfekcija« na Glavnem trgu ne godi velika noč. Stanovalci na Cantarjevci cesti pa tudi ne pridejo iz nočnih neprijetnosti. Prej so cele noči »dežurali«, da so prišli do kaplice vode, sedaj pa radi poslušajo cele noči koncert cukov vseh svetovnih pasem, ki imajo v tem delu mesta menda že kar domovinsko pravico. Sploh postajajo ščena pri vsaki hiši še nekaj narodni običaji. To je vse lepo in prav, toda narodni običaj je tudi, da delovni človek v miru spi in gre zjutraj spočit na delo, ne pa da celo noč poslušajo bevskanje.

Jako velik in težak problem imam pred seboj, pa ne vem, kako bi se ga lotil. Nujno namreč potrebujejo v naših okrajih nekaj dobrih useljskih specialstov. Mislim, da bi imel ti nekaj let napornega dela, zlasti v Suhi krajini pa tudi drugod, recimo v Gabrju. Stvar je v tem, da imamo tod

veliko ljudi, ki slišijo samo enostransko. Se pravi, za pravice imajo ušesa odprta, za dolžnosti pa ne. Jasno je, da je to napaka v ušesih. In tako mislim, da je edina pomoč v tem, da bi tem ljudem ušesa obrnil in preokrojili. Pravijo, da bi bilo na mah boljše na svetu, če bi ljudje lahko tako obračali ušesa, kot na primer zajec ali osel, ali pa kot nekateri obračajo po vetru značaj in prepričanje. Tako pa, ker imajo ušesa trdo pripopana, pa poslušajo samo tisto, kar jim je všeč. Takole za kako podporico koj slišijo, za družbeno obveznost pa so marsikje gluho. Saj pravim, špeci-alistov za ušesa bi bilo trba.

Ljudski odbornik mora biti prava živa vez med volivci in organi navzgor. Ljudski odbor mestne občine Črnomelj menda edini premore takega odbornika, ki je pripravljen tudi osebne grehe in težave po vseh lnihi prenesti na pravo mesto. Čudovit odbornik iz Čudovitega kraja, ki pride 31. 10. zvečer k sosedu in se mu ponudi za tako uslugo, da mu revna duša ne zaide po smrti v spodnje kraljestvo. V resnici pravi ljudski posrednik v vseh težavah, ki se briga tudi za posmrtno življenje volivcev. O receptih sem govoril zad-

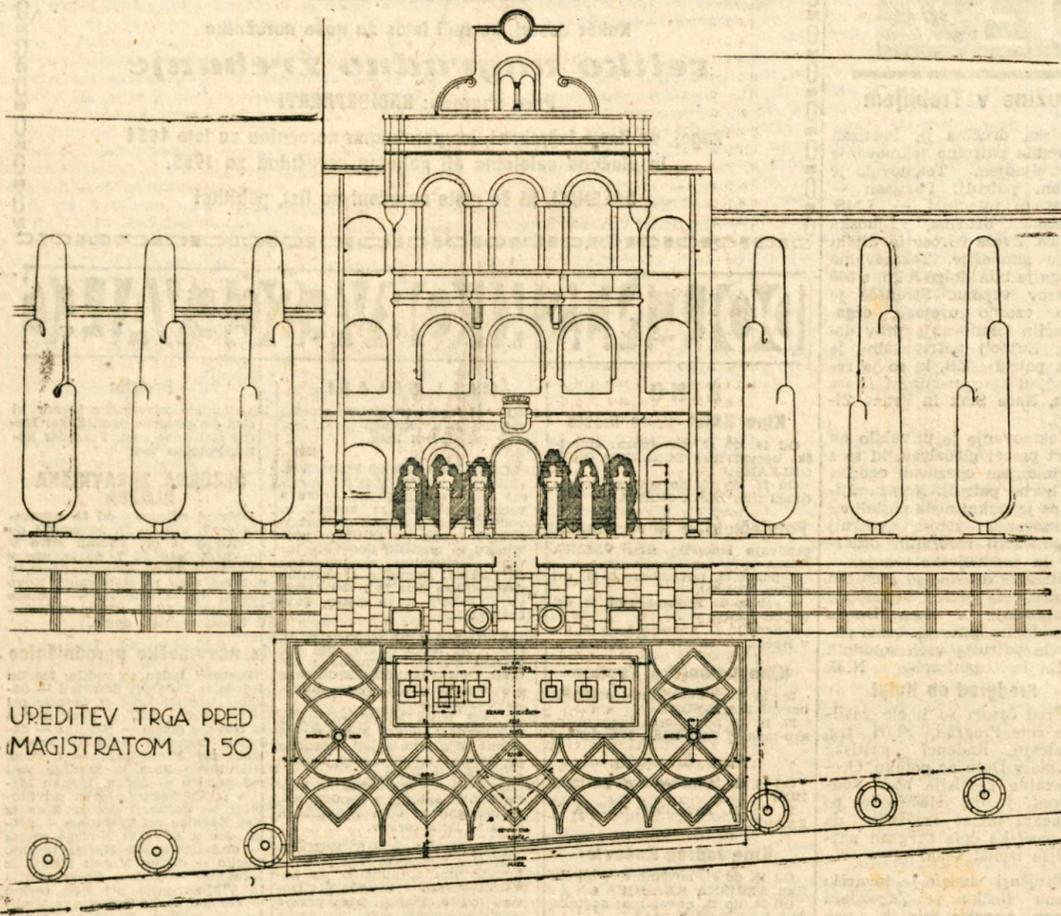
njič, pa sem še enega dobrega iztaknil tam ob vodi Krupi pri Gradacu. Majhen državni mlin, pa daje obdobje dohodkov, da kapo mlina lahko redi kar pet prašičev, kravo in jate perutnine in seveda tudi plačo po predpisih, pa menda še brezplačno stanovanje. Je vaška gostilna zelo vesela takega gosta, manj veseli pa so uslužbenici na posvetu, ki večkrat dobijo drugačno ime, kako grožnja in še bunko povrhu. Pa recite, če ni recept za tako življenje vreden zlata, posebno če ni — in mislim da ni — nobene kontrole.

V Metliki vneto skrbje, da se bo mladina naučila prelepih narodnih navad. To je za jamčeno tudi doraščajočim partizanskim štrokam, ki so dobile svoj drugi dom v Dijaškem domu na Pungartu — tradicionalnem prostoru za vse veselice in ljudske običaje pri krokanju. Mladina ima tu dovolj prilike videti vse, kar bi drugače ne mogla in po pravici tudi ne smela videti. Ali kaj hočete, veselica je vendar važnejša stvar kot je vzgoja otrok. Dovolj je, da nad mladino vijejo roke, kaj bi se še za vzgojo brigali.

Leпо vas pozdravlja vaš
Janez Popotni

Marjan Mušič:

O ureditvi novomeškega glavnega trga

Doslej z velikim zanosom s strani mestne občine in meščanov opravljena preureditvena dela, s katerimi so se v dobrih meri zacelle rane na obličin mesta, ki jih je zadala vojna in stoletna zapuščenost, v kateri je Novo mesto hiralno in izgubljalo kos za kosom svoje prazne oblačilo, so odprla nove probleme, ki se mimo najbolj perečih komunalnih vprašanj (ceste, vodovod, kanalizacija itd.) postavljajo pred nas in zahtevajo nujno rešitev. V tem zelo občutljivem sklopu pripada nedvomno prvo mesto ureditvi Glavnega trga. Problem je dozorel in je treba k dosedanjim realizacijam doletati le še poslednji lepotni soudarek. Materialne osnove so podane; tu pa tam morda nekoliko nerodno, a v glavnem smo vendarle lahko zadovoljivi z uspehom, do katerega smo se čisto le z velikimi napori in z medsebojnim koristnim sodelovanjem dokopali.

Transitni promet, ki si je našino utri pot po razširjeni cesti skozi mesto, nedvomno ne

predstavlja najboljše rešitve, obravnavati ga moramo končno le kot začasno rešitev, ki bo v glavnem odpravljena, ko bo stekel promet po avtomobilski cesti, ki je v delu. Sčasoma bo treba misliti tudi na povezavo regionalnih cest preko Krke z mostovi v neposredni bližini Novega mesta, a čimprej je mogoče usposobiti kot razremenilno Glavnemu trgu bivšo Sokolsko ulico, ki naj bi prevzela kmečki vozni in živinski promet v semanjih in tržnih dneih.

Težki poseg »Na vratiha je izveden tako, kakor je bilo v danih pogojih možno izvršiti; poleg manjših popravkov, ki jih je povzročila razširitev ceste, bo prej ali slej treba ustrezno rešiti problem grla pri gornjem vstopu na trg, kjer se vedno bolj kaže kot najboljša arhitekturna rešitev Goleževe hiše. Ureditev prometnega trga na Glavnem trgu je bila k sreči obravnavana kot sestavni del celotne površine trga in so bile pri načrtovanju upoštevane tudi površ-

ne levo in desno od prometnega trga, a pri višinskem poteku tudi navezava na obstoječe, nepremakljive pragove obrtnih hiš. Manjša nesoglasja so prišla do izraza le na spodnjem delu trga, kjer se je novi cestni profil moral iz cestno prometnih ozirov nekoliko znižati, niso se pa mogli z njim v zvezi znižati tudi pločniki, ker se je med delom ugotovilo, da so prizadete hiše skoroda brez temeljev in bi energični poseg zahteval draga in konstruktivno zahtevna dela.

Novo mesto je v pogojih živahnega prometa in trgovanja izoblikovalo svoj glavni trg, ki prednjači po svoji prostornosti vsem ostalim trgov na bivšem Kranjskem. Po svoji obliki se uvršča v skupino srednjeveških trgov, ki jim daje značilnost ljakasto razširjena cesta, ob kateri je bilo dovolj od prometa osvobojenih tržnih površin. Parcelacija obrtnega zemljišča je bila skrbno izkoriščena in je omogočila, da si je ob trgu postavilo svoje hiše čimveč meščanov, prvotnih rokodelcev in trgovcev. Hiše so se zgrnile v vrste, a ulice, ki se zlivajo v trg, so bile čim ozje, da se ni razpajalo v dragocene zazidalno površino. Prvotnih hiš ne poznamo, grajene so bile nedvomno z neodpornim gradivom in skromnimi konstrukcijami, pa so zato zaradi pogostih požarov propadle. H koncu srednjega veka se je tudi tu moral uveljaviti predpis, da je bilo treba zaradi varnosti pred požarom graditi hiše iz odpornejšega gradiva in trdnjših konstrukcij. Sledovi teh hiš so še vsepovsod ohranjeni v kasnejših prizidavah in se slogovno vežejo z odmirajočo srednjeveško arhitekturo (gotiko). V tej zvezi je zanimivo, da so že tedaj obstajale dvonadstropnice in je kot takšna bila spoznana pri zadnji obnovi tudi bivša Kobetova hiša ob Jarčevi ulici, z gotoko oblikovanimi kamniti okni, na katerih se nedvomno poznajo sledovi požara.

Zaradi zaščite pred soncem in dežjem so bile na gornjem delu trga grajene hiše z arkadami, ki so v dveh primerih ohranjene (Bergmanova in Kopačeva hiša, a ponekod drugod so sledovi arkadne arhitekture ohranjeni v kasnejši zazidavi, ki jo je narekovala težnja po večjem izkoriščenju prostora (Konciljeva, Seldlova in morda tudi Ivanetičeva hiša). Med vojno je bil na žalost uničen najlepši arkadni sestav v Ogrizkovi hiši, spomin nanj je ohranjen v edinem preostalem tordranem (zavitem) stebri, ki stoji v spremenjeni funkciji spominskega stebra v neposredni soseski. Arkadna arhitektura je dala Novemu mestu pomembno značilnost in izreden lepotni učinek. Zato je v zvezi z vedno večjo skrbjo, s katero se pristopa k olepšanju mesta, utemeljena obnova arkadne arhitekture.

V dobi merkantilizma je Novemu mestu stopoma gubilo svojo dragoceno patino. Skoda, ki je bila v tem kratkem, ne mnogo več kot 50-letnem razdobju povzročena, je skoroda nenadomestljiva. Zato je povsem utemeljeno, da se, kjerkoli je to le mogoče, odstrani le neustrezne dopolnitve in se poišče za debelimi plastmi novjših ome-

lov likovno zanimivo in v svojem zgodovinskem pričevanju zgornjo strukturo zidovja, v kateri niso redki preostanki starejših razdobj, ki so deloma ohranjeni na svojem prvotnem položaju ali pa so bili v teku kasnejših prizidav uporabljeni kot gradivo. Posebno na spomlad, ko zaveje topel veter z juga, imam vselej občutek, da ni daleč morje, in takrat se zdi, da bi približanje mediteranu imelo svojo utemeljitev tudi v področju arhitekture, saj je kraški temperament tako prepričljivo podan na najlepšem spomeniku, na presbiteriju kapiteljske cerkve. S ponovno obnovitvijo arkadne dvorišča in fasadiranjem kamnitnega pročelja bivše Kobetova hiše pa z delnim izluštenjem zidu na Skabernetovi hiši in drugod, so nakazani znaki te preusmeritve. Prej ali slej bi bilo potrebno v tem smislu preurediti in obnoviti arkade na Bergmanovi, Kopačevi, Seldlovi in Konciljevi hiši, dokončati započeti poseg na Skabernetovi hiši in v dragocenejši arhitekturo preoblikovati gostilno »Na vratiha«.

(Konec prihodnjic)

KULTURNI RAZGLEDNIK

Tiemeyer: Mladost pred sodiščem

Kot drugo premiero v sezoni je novomeško gledališče uprizorilo 30. oktobra dramo **Mladost pred sodiščem**, ki jo je napisal holandski pisatelj, igralec in režiser Hans Tiemeyer in se lahko imenuje razprava pred sodiščem za mladoletnike.

Dejanje se godi 1947 v Amsterdamu. Delo je nekaj nenavadnega. Gledalci so namreč v sodni dvorani, kjer opazujejo zasliševanje pri razpravi. Zastora ni ne v začetku dejanja niti ne na koncu predstave. Oder je prizorišče za sodnika, obtožence in priče, ki prihajajo iz sodne dvorane in so torej del publike. Sodnik vodi razpravo. Na zatočni klopi sedi trojica mladoletnikov, in sicer dva fanta ter deklica, ki so osumljeni političnega umora. Izvršila ga je mladoletna Ana. Zakaj? Sodnik hoče izvedeti za motiv umora. Dekle pravi, zasliševanje se ji stedi povojna holandska družba, ki je pozabila na obljube o bodočem lepšem življenju, za katerega so v zadnji vojni padli milijoni ljudi. Družba je razočarala mlade ljudi, ki so delali tiho med vojno, in zato deklica sklene v svojem srcu obračunati z enim od vodilnih ljudi — Edwardom Mastersom. Drama, ki se v dveh dejanjih stopnjuje pred nami in v kateri nastopata tudi oče in mati glavne obtoženke Ane, je kričasta obsodba vseh tistih staršev, ki premalo skrbje za vzgojo svojih otrok ter z nečuden razbujenjem moralno zastopajo svoje dorasajoče otroke in jim dajejo slab vzgled, ki je najmočnejše vzgojno sredstvo. Strašna obsodba je za mater hčerina izpoved: »Če si ti tako delala, zakaj bi ne tudi jaz? Zasliševanje, ki se pred nami vrši, kaže življenje, kakršno v resnici je. Pisatelj nam realistično prikaže košček življenja, da je umetnina že naturalistična podoba življenja. Človeku zastane dih, ko poslušamo izpričana mladoletnika, ki čilno odgovarjata na sodnikova vprašanja, in seksualno izživetje deklice, ki se roga paragrafom, vsi skupaj pa s prostaskimi izrazi izpričujejo svoja doživljanja. Zlastno je, da so kaznivša dejanja mladoletnikov po vojni zelo močno narasla po vsej Evropi. Če pogledaš tu in tam po tujih časopisih, ugotoviš, da sta povsod obširno bavilo z mladoletno kriminaliteto. Plisnavanje, slabe družinske razmere, nesloga v družini, nemoralno življenje, ki ga otroci vidijo, ulica in slaba družba, kateri so otroci prepustni — to so vzroki moralnih padcev mladine drugod in tudi pri nas.

globoko in pristno doživetje, ki bi ga nam vsem dala Ana s svojimi pripovedovanjem. To je spregledalo tudi gledališče v Kranju, ki je imelo premiero pred enim mesecem. S tega stališča moremo razumeti, da ni bilo pri vseh igralcih vedno tišega pristnega in neposrednega doživljanja, kot bi lahko bilo, skratka: premalo realizma pri nekaterih in govorjenje namesto doživljanja.

Sodnika je igral R. Urh s svojo znano rutino. Z doživeto igro brez zunanjih pripomočkov je pokazal lep odrski lik. Sicer mu je dal preveč človeške topline namesto justične brezobzirnosti, kajti njegova humanost in justica sta si po pisateljevi zamisli dva diametralno nasprotna pojma. Se najbolj se je približal pisatelju konec 1. dejanja v sceni z Ano, ko jo z mrzlim in rezkim glasom duševno obvlada, da strta prizna zločin. Tu je pokazal mojstrsko igro. Njegova maska je bila odlična. Pretresljivo čustveno doživljanje je pokazala M. Cavlovič v vlogi nesrečne Ane Dealers. V 1. dejanju je rafinirano politično ilegalno, seksualno izpričanje, ki se je izgubila v vojnem in povojnem blatu amsterdamskega predmestja, igrala rutinirano, v 2. dejanju in v zadnjem prizoru 1. dejanja pa nas je njena usoda pretresla ob lastnih izpovedih na račun staršev. Njeni čustveni izbruhi so bili tu in tam nenadni, premalo zadržani, na kar bi moral režiser paziti, ker igralka je hitro izven igre in tako ni več prave dinamike. Tu in tam je bilo opaziti psihološko neutemeljen izbruh — v mislih moramo imeti adolescenca, ki si šele gradi svetovni nazor. Morda bi režiser storil boljše, da bi nekaj teksta črtal in tako bi njen lik še bolj zaživel. Cavlovičeva je odlična igralka, ki se je lansko sezono z vlogo v »Svetem plamenu« nadpovprečno dvignila v Igralskem ustvarjanju. Vloge Ane ni igrala, ampak je ustvarjala na odru in ji je treba iskreno čestitati. Očeta in mater sta igrala Julij in Mira Kobe. Duševno strtega očeta, ki je bil v internaciji, ko je hčerka Ana dorasčala in je mati v tem času nemoralno živela, je Kobe realistično krealal. Njegov kultivirani glas, notranje doživljanje igra ter ustrezna mimika — vse to so njegove odlike, ki so prilegle do izraza še prav posebno ob srečanju s hčerko Ano. Vloge matere je težka. S trpkim izrazom na obrazu sprejme Anino izpoved, da je pomagala

otroku do nemoralnega življenja, čeprav se tega ni zavedala. Z doživeto igro, posebno v prizorih z Ano, nas je prepričala. Trmasta izpričanja Piet van Doorn in Gerard Niekert sta bila Tone Gertriar in Ivo Pavšič. Gortnar je mladoletnika odlično igral. Sicer je malo prehitro govoril, vendar je lepo igral. Vsi trije mladoletniki z Ano na čelu so dobro predstavili »klopa« izpričevence vlemestnega predmestja. Marija Gerdejeva je Evo de Bruin, nadzornico pri policiji za mladoletnike, res naravno igrala ter pokazala popoln človeški lik nadzornice, kakršni bi moral biti pri varuhih pravice. Odlikuje jo prijeten in čist glas ter neposredna in prav nič prisiljena igra, ki učinkuje prepričljivo. Vloga kriminalnega uradnika Gerarda de Weerta je igral režiser sam. Svoj prvi monolog je preveč tiho govoril, pozneje je pokazal precej hladno justično brezobzirnost do »klopa«, kar je bilo na mestu. Klepetavo pričo Marjlo Hegendorst je M. Vončičeva igrala malo premtvito. Je začetnica in se bo razvila. Sodni sluga (M. Saje) je dostojanstveno vršil svojo dolžnost »na sodišču«, le njegova maska bi bila lahko starejša.

Drama je doživela pri občinstvu uspeh. Do sedaj so jo uprizorili trikrat. Kljub nekaterim jezikovnim spodrslijajem in tu in tam prelahkim režijskim prijemom se uvršča med tiste povojne uprizoritve, ki kažejo rast našega gledališča (Tartuffe, Globoko so korenine, Celjski grofje, Sveti plamen in Mladost pred sodiščem). Drama bi morali videti vsi: matere in očete, mladina in vsjojtelji ter vsi, ki jim je usoda mladine pri srcu, kajti drama obravnava enega najbolj perečih problemov naše mladine, za katerega je odgovorna vsa družba.

Prof. Tone Trdan

Popravek. V zadnji 45. številki je na 4. strani (Raztrganci) tiskarski škrat spremenil smisel stavka na koncu 1. kolone. Pravilno se glasi: »Mislili ste, da ste nas spremenili v vse, pa ste nas spremenili v volkove.«

BRALCE OBVEŠČAMO,

da je zaradi pomanjkanja prostora tokrat izpadel podlistek »Bela krajina do naselitve Slovencev«.

Dopisujte v »Dolenjski list«

Enostavne in cenene igrače

Mraz, dež in zgodnji večeri nam bodo vse dolge zimske mesece pošiljali otroke v varno zavetje doma. Jih bomo znali prav zaposliti in zamotiti? Poizkusimo jim izdelati

ali platna, kot meri obseg živali.

Prišijmo ga najprej na prvo, nato še na drugo polovico konjica in ga napolnimo. Malo večji otroci bodo imeli veliko zabave s pajkacom Janijem, Nekako četr metra živobarvnega žameta ali defina bo zanj zadostovalo. Glavo urezemo tako, da jo bomo zasilili po sredi velikega nosu. Život zašijemo ob straneh, vanj pa zatakne močnejšo napolnjeno glavo, jo znotraj z močnimi šivi pritrdimo s trupom in spet tega napolnimo. Urežimo še štrclje za roke in noge. Na glavo bo dobil dolgo rdečo kapuco z velikim gumbom na koncu. Za kapuco urezemo četrtno kroga iz rdečega žameta; velika naj bo ob spodnjem robu toliko, kot znaša obseg glave. Rob preganimo in prišijemo kapuco na glavo. Izšijmo mu z barvastjo prepjico velike oči in usta — pa je gotov.

Spretne matere bodo zanj izdelale še kako oblačilo, posteljico in sl., pa bo delal otroku mnogo ur prijetno družbo.

Z. G.

nekaj novih igračk, ki jih bodo gotovo zelo veselili.

Za manjše otroke izdelajmo živalice iz materiala, ki ga lahko vzdržujemo čistega, ker otrok nosi vse v usta. Gumirano platno dobimo iz nerabnih slinčkov, voščeno platno iz prtov, kose polivinila iz raztrganih dežnih plaščev. Povečajmo kraj konjčka, narisimo na papir zajčka, mucko, slona; papir položimo na krpo polivinila in urezimo dva enaka dela. (Če je material tanek, ga vzemimo dvojni). Pripravimo nekaj vate, ostanke volne ali drobno zrezanih krpic. Ukrojeno živalico šivamo z zračnim ubodom skupaj, nato pa jo napolnimo z vato. — Tako igračka je najbolj enostavna; če si vzamemo čas, da napravimo tako, ki bi stala, urezimo tako dolg 2-3 cm širok trak polivinila

Rojaki iz Argentine pozdravljajo Dolenjce

Naši rojaki iz Argentine, člani Slovensko delavskega podpornega društva »Edinost« v kraju Codroba, so pred nedavnim svečano praznovali 14. obletnico ustanovitve tega društva. O tej praznici nam je poslala rojakinja Marija I. Movern daljše poročilo, iz katerega posnemamo:

»Na letošnje praznovanje obletnice ustanovitve našega društva smo se še posebno skrbno pripravljali. No, mnoge je tudi skrbelo, kako bomo vso to obširno proslavo izvedli in kaj vse bomo napravili in videli na ta dan. Mladinsci odprli je imel še posebno veliko skrb, ker ni bil še vajen takih prireditev. Pa so prišli na pomoč starejši in izkušenejši člani, zlasti pa naš neumorni tajnik Anton Stepan, ki ima po-

riko in mladina je položila lep venec na njegov spomenik. Smo zavedni Slovenci, vendar spoštujemo tudi velike naše domovine.

Naše proslave se je udeležilo tudi veliko domačinov. Med njimi smo opazili predstavnik oblasti, prijatelje našega društva, zdravnike in druge. Bilo je več gostov. Med drugim smo poslušali govor predsednika društva Petra Zagarja, nadalje glavnega tajnika Antona Stepana, kateri nam je res vsem govoril prav iz srca, da je marsikdo imel solze v očeh. Govoril je tudi predsednik mladine Hektor Goveđnik in žel za svoje izvajanje toplo odobravanje. Sodelovali so še člani mladinske organizacije kot Marija Movern, Irena Ogulin, Vida

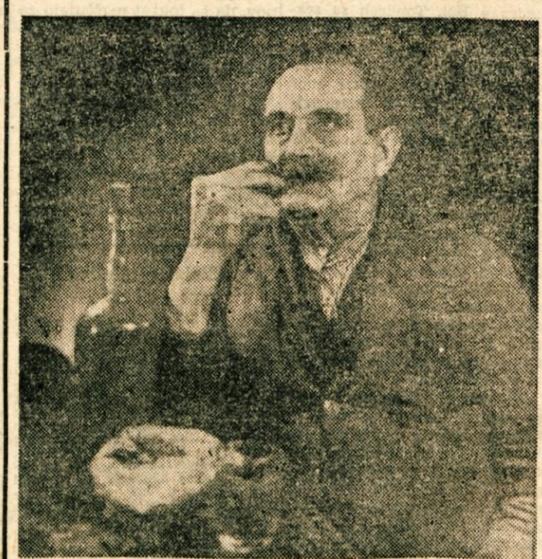
sebo posrečeno roko za vsako stvar. Proslava je bila v nedeljo 29. avgusta. Svečano razpoloženje in pokanje petard je oznanjalo vsem, da imamo Slovenci velik praznik. Staro in mlado se je zbralo v društvenih prostorih, ter smo šli skupno na pokopališče in položili vence na grobove umrlih članov. Od tam smo krenili na trg generala San Martina, osvoboditelja Južne Ame-

Oberman, Marija Gornik, Alojz Salj in drugi.

Tako smo dostojno proslavili naš društveni praznik in se pri tem tudi spominjali vseh tistih, ki so društvo ustanovili pred 14 leti, to je 25. avgusta 1940. Pozdravljamo vse bralce Dolenjskega lista, posebno tiste iz okolice Suhorja, Novega mesta, Semeča in Crnomlja.

Marija Ines Movern.

»TU, KAR RATALU JE Z MOŠTA, JE ZATU DE DUŠU TROŠTA« (Napis na stari molički)

Letošnji vinski pridelek sicer ni najboljši, je pa kar dober, kot priča zadovoljni obraz stare korenine, ko poskuša triškogorca

Janez Rupnik—Može Pesem od slabe ure v okolici Trške gore, ki je trpelu leta 1873 zavoljo toče

O ljuba Marija Devica, kakšna je trška gorica, k' je bla lepš ko paradiz, letas pa grozda ne dobiš!

Kako smo se včas veselili, k' se je bližala jesen! Vsak se je veselil, da bo ta doberi mošt pil.

Lejtos je pa vse drugač, ratali smo vsi berač; naj bo sabejek ali kmet, vsakim kaže le petlet.

Peršla je strašna ura čez pole in čez gura; strašna toča, velik piš, de je jemalo strehe z hiš.

Blink in grom in strašna strela dol od neba je letela, Strašna toča in vihar, taciga še ni bilo nikdar.

Nebo se je otemnelo, solnce ni svetlobe imelo. Misli sim, ljubi kristijan, de bo gvišno sodni dan.

Vzelo je polje in gorice, ni ga ostalo polovice, tud na dreves nej več perja, nobenga na dreves sadja.

Ni ga žita, ni ga mošta, ni ga enga veslega trošta. Sliši se le en sam jok; Zastonj je delo naših rok!

Kako dolga bo zima, k' ne bo ga glažka vinal! Zalostno bo pa tud spomlad, k' bo treba rezat in kopat.

Vsk bo jamrov, da je suha, zraven pa še malo kruha, le kak droben krompir komaj bo dobil katir.

Sliši se kletev, ubljanje; tu delajo le sam plajnje. Namesto de bi častil boga, pa še drugim meru ne da.

Nekter človek je huj' kot živina, dol od neba je vinal; nebo in zemljo je preklet, zato je bog nam vino odvzel.

In kolnejo duhovne zavolj toče in viharje. Jest mislim pa vse drugač, zakaj bog nas tako korobač

Večni bog nas obvari pred točo in viharji! Bog požegnaj nam zemljo, da terta spet rodila bo;